

Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina w Warszawie
Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

Kompozytorzy polscy 1918-2000

Praca zbiorowa pod redakcją
Marka Podhajskiego

Tom II Biogramy

Gdańsk – Warszawa 2005

Twardowski, Kazimierz Jerzy Adolf ze Skrzypny Ogończyk (*Wiedeń, 20 października 1866; †Lwów, 11 lutego 1938). Filozof, logik, psycholog, kompozytor, pianista. Uczęszczał do wiedeńskiego gimnazjum *Theresianum*, gdzie uzyskał m.in. solidne wykształcenie muzyczne. Studiował filozofię na Uniwersytecie w Wiedniu, a także filozofię klasyczną, matematykę i fizykę. W 1895 przyjechał do Lwowa, gdzie poświęcił się wykładaniu filozofii, logiki i psychologii. W l. 1914-1917 był rektorem Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie. Jako wybitny dydaktyk T. stał się założycielem i koryfeuszem jednej z najznakomitszych formacji filozoficznych w XX wieku: Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Wykształcił setki studentów, pośród których znaleźli się późniejsi wybitni uczeni polscy, m.in.: Kazimierz Ajdukiewicz, Izydora Dąmbska, Roman Ingarden, Tadeusz Kotarbiński, Stanisław Leśniewski, Jan Łukasiewicz, Władysław Tatariewicz i Władysław Witwicki. T. był myślicielem wszechstronnym. Jego pisma dotyczą wszystkich niemal działów filozofii – ontologii, epistemologii, etyki, estetyki, logiki i semiotyki – historii filozofii, a także psychologii i pedagogiki. Muzyce i estetyce muzycznej poświęcił T. m.in. wykłady i odczyty: *O estetyce eksperymentalnej*, *Z estetyki muzyki*, *Dlaczego lubimy muzykę?*. Uwagi o ontologii, psychologii i estetyce muzyki znajdują się w wielu jego

pisimach filozoficznych. Jest też autorem wielu haseł encyklopedycznych dotyczących historii i teorii muzyki (*Encyklopedia. Zbiór wiadomości z wszystkich gałęzi wiedzy*. Wydanie Macierzy Polskiej, Lwów 1907). Pisał między innymi: „Istnieje ogromne bogactwo rzeczy, które nam się w muzyce podobają. A tym bardziej, że to, co nam się tak podoba, zewnętrzna gra dźwięków i wewnętrzna gra uczuć – w gruncie rzeczy nic nas nie obchodzi. Kombinacje życiowe, przebieg uczuć w życiu – to ciężka i ważna rzecz. W sztuce daje nam to pełnię życia, ruch, różnorodność – ale bez rzeczywistości. I to może rzecz najpiękniejsza ze wszystkich.” („Dlaczego lubimy muzykę?”, 1906). T. był także pianistą-amatorem i wielkim melomanem. Grywał solo i na cztery ręce, akompaniował skrzypkom i śpiewakom. Często uczęszczał na koncerty, a w swym lwowskim mieszkaniu organizował spotkania przy «żywej» muzyce. Władysław Witwicki (uczeń T.) wspominał: „[Twardowski] muzyki potrzebował do życia jak soli. Grał na fortepianie i komponował pieśni. Bach, Haendel, Beethoven, Brahms czy Wagner byli mu chyba równie bliscy jak Brentano, Tomasz z Akwinu lub Platon. Tylko w innych godzinach był filozofem, a w innych muzykiem. Tylko nieliczni to potrafią.” T. skomponował muzykę do co najmniej dziewięciu pieśni. Zachowała się jedynie melodia do jednej z nich oraz utwór symfoniczny *Gra Jankiela*, napisany z okazji uczczenia stulecia Konstytucji 3 maja. Kompozycje T. tak charakteryzuje Jacek Jadacki: „Co stanowi swoistość kompozycji Twardowskiego? W wypadku pieśni jest nią «nastrójowość». Był w nich – i w warstwie słownej i dźwiękowej – nastrój przejmującej ciszy, w tej drugiej warstwie uwypuklony prostą melodyką i akompaniamentem o przejrzystej fakturze akordowej. Ale ten ogólny nastrój ewoluował: od modlitewnego ukojenia, poprzez «szary» smutek – do śmiertelnej rozpacz.” (J. Jadacki, [2004], s. 23).

KOMPOZYCJE. Utwór symfoniczny *Gra Jankiela* – przed 1891. Pieśni: *La lune blanche*, sł. Paul Verlaine, przed 1903, muzyka nie zachowała się; *Na twą pierś białą*, sł. prawdopodobnie Franciszek Morawski, przed 1903, muzyka nie zachowała się; *Jesienią*,

(sł. Lucjan Rydel, ok. 1907, zachowała się melodia; *Pada już zwiędły liść*, sł. Leopold Staff, ok. 1910, muzyka nie zachowała się; *O przyjdź*, sł. Stanisław Korab-Brzozowski, po 1910, muzyka nie zachowała się; *O Mensch! Gib acht!*, sł. Friedrich Nietzsche, muzyka nie zachowała się. T. jest też autorem słów do pieśni *Nachtgebet* (muzyka Karel Navrátil, 1880).

DYSKOGRAFIA. Pieśni: *Jesienią*, sł. L. Rydel, muzyka K. Twardowski, opracowanie akompaniamentu Paweł Strzelecki; *Nachtgebet*, sł. K. Twardowski, muzyka Karel Navrátil. Wykonawcy: Katarzyna Zimak – mezzosopran; Anna Brożek – fortepian. Płyta jest dodatkiem do książki: Kazimierz Twardowski: *Filozofia i muzyka* (zob. „Bibliografia”).

BIBLIOGRAFIA. Kazimierz Twardowski: *Filozofia i muzyka*. Wybrał i opracował Jacek Juliusz Jadacki, Warszawa 2004.

Anna Brożek